

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Академично издателство „Талант“

*Висше училище по агробизнес и развитие на
регионите - Пловдив*

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

DEVELOPMENT OF NON-AGRICULTURAL ECONOMIC ACTIVITIES IN THE TERRITORY OF LAG “TUTRAKAN – SLIVO POLE” - OPPORTUNITIES, GUIDELINES AND GOOD EUROPEAN PRACTICES

Valentina Marinova

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: The successful implementation of the LEADER approach in Bulgaria plays an important role in promoting innovative solutions to old and new problems in rural areas and becoming a kind of "laboratory" for developing local capabilities and for testing new ways of meeting the needs of communities in rural areas. The approach has brought valuable results in many rural areas in the EU and can play a significant role in helping rural areas in Bulgaria. LAGs have the complex task and enormous challenge of preserving rural areas, encouraging rural areas to seek new ways to become or remain competitive, make the most of their resources and overcome the challenges they face such as an aging population, low quality of service provision or lack of employment opportunities. The local community is the citizens and legal entities that have a permanent or current address or seat on the territory of the LAG and have a mutual interest in carrying out activities to achieve certain permissible goals. Up-to-date information on the micro-enterprise sector, the reasons for the lack of interest in supporting LAG “Tutranken - Slivo Pole” will be examined. Guidelines will be developed regarding the opportunities provided for the development of small businesses, including through the application of good practices.

Keywords: local community, small business, setting goals, good practices.

РАЗВИТИЕ НА НЕЗЕМЕДЕЛСКИ ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ “ТУТРАКАН - СЛИВО ПОЛЕ“ - ВЪЗМОЖНОСТИ, НАСОКИ И ДОБРИ ЕВРОПЕЙСКИ ПРАКТИКИ

Валентина Маринова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Резюме: Успешното прилагане на подхода ВОМР в България играе важна роля за насърчаването на новаторски решения на стари и нови проблеми в селските райони и да се превърне в своеобразна „лаборатория“ за развиване на местни способности и за изпробване на нови начини за задоволяване на нуждите на общностите в селските райони. Подходът е донесъл ценни резултати в много селски райони в ЕС и може да изиграе значителна роля в подпомагането на селските райони в България. МИГ имат сложната задача и огромно предизвикателство да съхранят селските територии, да насърчат селските райони да търсят нови начини да станат или останат конкурентноспособни, да използват максимално своите ресурси и да преодолеят предизвикателствата, пред които са изправени като застаряващо население, нискокачество на предоставяне на услуги или липса на възможности за трудова заетост. Местната общност са гражданите и юридическите лица, които имат постоянен или настоящ адрес или седалище на територията на МИГ и имат взаимен интерес за извършване на дейности за постигане на определени допустими цели. Актуална информация за сектора на микропредприятията, ще бъдат обследвани причините за липсата на интерес към подпомагането на МИГ „Тутракан - Сливо поле“. Ще се разработят насоки спрямо предоставяните възможности за развитие на дребния бизнес, включително и чрез прилагане на добри практики.

Ключови думи: местна общност, малък бизнес, поставяне на цели, добри практики.

Възможности за развитие на неземеделски дейности

Увеличеното селскостопанско производство и създаването на по-справедливо разпределение на доходите осигуряват масов пазар и ефективно търсене на промишлени стоки и услуги в селските райони. Жизнеспособното им развитие, от своя страна, изисква индустриализация. Много от отраслите могат да се разположат в селските райони, като за целите на тяхното интегрирано развитие се изисква бърз растеж на неземеделските икономически дейности и възможности за заетост, особено чрез селските индустрии, и разширената инфраструктура за електроснабдяване, транспорт и комуникации, жилища, водоснабдяване, маркетинг и съоръжения за съхранение, като се отчитат технологиите и мащаб, така че да се възползва по-бедното население. Инвестицията в развитието на неземеделски икономически дейности ще допринесе, не само до редуциране процеса на преселение от селски към градски райони, но също така ще забави темпа на растеж на бедност, който се наблюдава при градското население. Под „неземеделски икономически дейности“ се разбират всички икономически дейности, като производство (вкл. домашно), занаяти, обработка, ремонти, строителство, добив и кариери, транспорт, търговия, комуникации, обществени и лични услуги, др.

Даването на силен тласък на неземеделските дейности ще осигури допълнителна възможност за заетост и доходи на работната сила. Инвестицията в развитието на неземеделски икономически дейности ще допринесе, не само до редуциране процеса на преселение от селски към градски райони, но също така ще забави темпа на растеж на

бедност, който се наблюдава при градското население. Територията на МИГ –Тутракан-Сливо поле разполага с потенциал за развитие на съществуващите неземеделски дейности и стартиране на нови такива.

Възможности:

- Адаптиране на системите за стимулиране, особено за малката и средната промишленост, и планиране на местоположението на обществените комунални услуги за насърчаване на широко разпространение на индустриални дейности в селските райони.

- Разпределение в селските райони на по-голям дял от комуналната и друга инфраструктура, по-специално здравните услуги и образованието, водата, енергетиката, пътищата, транспорта и комуникациите.

- Популяризиране на индустриалното предприемачество сред хората в селските райони в различни области, чрез кооперации и други подходящи институции и организации.

- Създаване и укрепване на съоръжения, сервизни центрове и институции на местно ниво за предоставяне на различни услуги, ресурси, кредит, професионално образование и обучение, информационни и маркетингови услуги.

- Организиране на програми за работа в селските райони, добре интегрирани с плановете за развитие на селските райони, особено в слабите селскостопански сезони, чрез институции на местната власт и участие на хората.

- Диверсификация на съществуващи традиционни земеделски дейности;

- Производство, базирано на местните традиции и наличен икономически потенциал;

- Предоставяне нови (по-иновативни) или допълващи основната дейност услуги, насочени към развитие на туризма;

- Развитие на други услуги.

В Стратегията за ВОМР на МИГ са предвидени адекватни мерки, за стимулиране на предприемаческата инициатива за развитие към неземеделски дейности.

Мярка 4.2 „Инвестиции в преработка и маркетинг на селскостопански продукти“ - е възможност за предприятията от хранително-вкусовата промишленост за инвестиции в ДМА и повишаване тяхната конкурентоспособност. В същото време земеделските стопани от производители на суровина могат да преминат към преработка на земеделска продукция, консервиране, сушене и създаване на краен продукт с висока добавена стойност.

По мярка 6.4 „Подкрепа за инвестиции в установяването и развитието на неселскостопански дейности” - съществуващите предприятия и земеделските производители могат да се възползват от потенциала на територията за развитие на туризъм, като от една страна развият занаятите – създаване на демонстрационни центрове за традиционни местни занаяти, в които да посрещат гости от страната и чужбина, а от друга страна продукцията, произведена от местните занаятчии, лесно може да се реализира в наличните туристически комплекси. Развитието на занаятчийството ще доведе до възможността за практикуване на хоби туризъм на територията на МИГ, като гостите освен да посещават природните забележителности и музеите, ще могат да бъдат организирани в различни дейности, които да удължават престоят им територията.

С най-голям потенциал остават икономически дейности, свързани с производство на облекло и хранителни продукти, туризма и услуги в други неземеделски сектори.

Селскостопанските дейности, които присъстват на територията могат да бъдат диверсифицирани чрез инвестиции в преработващата промишленост (например производство на храни и напитки), предоставянето на нови бизнес услуги, насочени към развитие на директните продажби и онлайн присъствие.

Видове диверсификация

Диверсификация е разпространение на стопанската дейност на организациите в нови сфери, разширяване на асортимента на крайните продукти на производствените процеси,

предлагане на разнообразни на съпътстващи услуги, проникване на нови географски територии.

По-голяма диверсификация означава по-голямо разнообразие на елементи и по-равномерно разпределение на случаите между тях. Степента на диверсифицираност расте с увеличаване на равномерността, ако числеността на категориите не се променя. И обратно, при еднаква структура, съвкупностите с повече категории се смятат за по-диверсифицирани.

- Хоризонтална диверсификация: при разширяване на производството с продукти, които са свързани със същественото производство и технологии с начина на използване на суровините или на задоволяване на потребителите от продукти със сходни свойства.

- Вертикална диверсификация: навлизане в съседни производствени сфери, например капитали навлизащи в селското стопанство от агро-индустрията

- Латерална диверсификация: разширяване на производствата с дейности, които нямат нищо общо с основната специализация или бранша на стопанството.

Възможности за неземеделски дейности период 2021-2027 г.:

В Програмата за устойчиво развитие до 2030 г., приета от Организацията на обединените нации на 25 септември 2015 г., се определя глобална рамка за постигането на устойчиво развитие до 2030 г.

Устойчивото развитие е такова развитие, което задоволява нуждите на сегашните поколения, без да вреди на възможностите на бъдещите поколения да задоволяват своите нужди. Това е идея, дълбоко вкоренена в европейските политики.

Същевременно селските райони в ЕС са изправени пред редица предизвикателства като ниски доходи, отрицателен демографски прираст, липса на работни места и високо равнище на безработица, бавен растеж на сектора на услугите, липса на капацитет за преработване на хранителни продукти, слаби умения и ограничен капитал.

Създаването на работни места в селските райони е неразделна част от една устойчива политика, която е предназначена за конкретни територии и включва поддържането и развитието на селскостопанските дейности. Дейности, непряко свързани със селското и горското стопанство, както и дейности, свързани със селските райони, които създават социални връзки и солидарност между различните заинтересовани страни и спомагат за подобряване на околната среда също са част от политиките за устойчивото развитие на селските райони.

Диверсификацията на селското стопанство и на регионалните пазарни ниши увеличава и гарантира заетостта в селските райони и призовава за инициативи в подкрепа на диверсификацията на стопанствата (например директни продажби на селскостопански продукти) и на икономиката в селските райони като цяло (например улесняване на прехода от работа в сектора на селското стопанство към други сфери на заетост). Финансирането в рамките на бъдещата ОСП трябва да осигурява повече подкрепа към малките и средните стопанства и предприятия, за да се забави намаляването им поради факта, че са диверсифицирани в по-голяма степен, че са по-икономични и по-самостоятелни, както и че по-лесно могат да бъдат преместени, по-ефективни са от гледна точка на създаването на добавена стойност и на работни места в рамките на съответната територия и са важен икономически и социален стълб на техните региони.

Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони (2021-2027):

През програмния период 2021-2027 година, извън обхвата ни на дейност ще бъдат програмите, подпомагащи проекти във сферите земеделие, животновъдство и горско стопанство. Ето защо, в сайта ни няма да бъдат представени възможностите за безвъзмездно финансиране в тези стопански сектори. За сметка на това ще представим възможностите за

финансиране развитието на неземеделски дейности, извършвани на територията на селски общини по програмата за развитие на селските райони.

Интервенцията има за цел да обхване микропредприятията, които са основен източник на растежа и създаването на повече работни места, включително диверсификация на икономическите дейности на земеделските стопани, които преобладават в тези райони.

Икономическото развитие в селските райони следва да улесни стопанската дейност и да стимулира дейности за насърчаване на местната конкурентоспособност, постигане на жизненост на населените места в селските райони и качеството и стандарта на живот, както и да се подобри степента на развитие на човешкия капитал и инфраструктура.

Мярката предоставя подпомагане за инвестиции в неземеделски дейности, които са насочени към:

- Производствени дейности;
- Развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности и услуги базирани на ИТ и др.);
- Развитие на занаяти.

През програмния период 2021-2027 г. средствата по програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ (ПКИП) са насочени към постигане на следните цели:

Засилване на капацитета за **НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ** и **ИНОВАЦИИ** и на въвеждането на модерни технологии;

В изпълнение на тази цел, бизнесът ще получи подкрепа за:

- Осъществяване на вътрешни за предприятията НИРД и иновации;
- Внедряване на иновации в предприятията: въвеждане на продуктова иновация или иновация в бизнес процесите, вкл. маркетингова и организационна иновация;
- Създаване на нови и развитие на иновативни стартиращи предприятия, приоритетно с основна дейност във високотехнологичните или средно-високо технологичните сектори на преработващата промишленост и интензивните на знание услуги.
- Заявяване и защита на индустриална собственост в предприятията в т.ч. подкрепа за защита на патенти, полезни модели, дизайн. и др. подобни.

Насърчаване на ЦИФРОВИЗАЦИЯТА на бизнеса

В изпълнение на тази цел, бизнесът ще получи подкрепа за:

- Въвеждането на технологии от Индустрия 4.0 в предприятията;
- Въвеждане на стандарти в областта на Индустрия 4.0;
- Инвестиции, насочени към въвеждане на цифрови технологии, софтуер, цифрови приложения и прилагане на подходящи процеси за киберсигурност и поверителност на данните в МСП.

Засилване на РАСТЕЖА И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МСП

В изпълнение на тази цел, бизнесът ще получи подкрепа за:

- Технологично обновление в предприятията с потенциал за растеж.
- Реализиране на производствени инвестиции в предприятията съгласно регионалния потенциал за развитие, вкл. подкрепа за семейни предприятия, предприятия от творческите индустрии и занаятите.
- Създаване на нови и развитие на стартиращи предприятия.
- Подкрепа за растеж и конкурентоспособност на МСП в рамките на нови/съществуващи индустриални паркове, вкл. изграждане на производствена инфраструктура.

Подобряване на ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

В изпълнение на тази цел, бизнесът ще получи подкрепа за:

- Дейности, насочени към изпълнение на мерки за енергийна ефективност в предприятията въз основа на препоръки от енергиен одит (обследване за енергийна ефективност);
- Въвеждане и сертифициране на системи за енергиен мениджмънт;
- Въвеждане на системи за мониторинг и контрол на енергопотреблението;

Насърчаване на прехода към КРЪГОВА ИКОНОМИКА

В изпълнение на тази цел, бизнесът ще получи подкрепа за:

- по-ефективно използване в производството на природните ресурси, включително вода, в т.ч. намаляване на използването на първични суровини или увеличаване на използването на странични продукти и вторични суровини;
- увеличаване на трайността, възможностите за поправка, модернизиране или повторна употреба на продуктите;
- подобряване на възможностите за рециклиране на продуктите, включително рециклирането на отделните материали, съдържащи се в продуктите, наред с другото чрез заместване или намалена употреба на продукти и материали, които не подлежат на рециклиране;
- намаляване на съдържанието на опасни вещества в материалите и продуктите през целия им жизнен цикъл, включително чрез заместване на тези вещества с по-безопасни алтернативи;
- удължаване използването на продуктите, включително чрез повторно използване, проектиране за дълготрайност, промяна на предназначението, разглобяване, преработване, модернизиране и ремонт, и споделянето на продукти;
- подкрепа за подобряване управлението на отпадъците в предприятията, в т.ч. предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба, рециклиране. Ще се предоставя подкрепа за модернизиране на технологиите по пречистване и намаляване на замърсяването от производствени отпадъчни води;
- подкрепа за създаване на партньорства между предприятия за постигане на промишлена симбиоза – споделяне на ресурси, услуги, вторични продукти, създаване на връзка между производства, при която отпадъците от едното представляват суровина за другото. Ще се насърчава промишлената симбиоза между големи и малки предприятия по веригите на стойността;
- създаване на браншови платформи (например по материални потоци: пластмаси, дърво, стъкло и т.н.) за обмяна на добри практики.

Фокус при изпълнение на мерките ще бъде подкрепата за внедряване на цифрови технологии и разработването и въвеждането на иновативни продукти, процеси и бизнес модели, ориентирани към трайно намаляване на ресурсната интензивност в промишлеността.

Разнообразието на МСП по отношение на използваните бизнес модели, размера на предприятието, продължителността на съществуване и сектора на дейност неизбежно води до различни потребности, свързани с растежа на МСП и увеличаването на тяхната конкурентоспособност, дигитализация и устойчивост.

Българските малки и средни предприятия следва да бъдат подкрепени в усилията им да бъдат по-конкурентоспособни, дигитализирани, устойчиви и експортно ориентирани предприятия, които да произвеждат стоки и услуги с висока добавена стойност.

Броят на конкуриращите се предприятия, както за съществуващи, така и за нови пазари нараства постоянно, едновременно с което се променя непрекъснато и търсенето на

пазара. Същевременно, предпочитанията на потребителите и пазарните стандарти стават все по-комплексни и се превръщат във все по-големи предизвикателства, а скоростта на промените увеличава натиска върху предприятията. В наши дни конкурентните предимства зависят от множество фактори, сред които цената далеч не е най-определящият, тъй като трябва да се постигне баланс между нея и фактори като качество, популярност на търговската марка, социална отговорност, екологични изисквания към стоките/услугите и производствените процеси.

Предприемачеството допринася за заетостта, благоденствието, конкурентоспособността и икономическия растеж. Насърчаването на предприемачеството и създаването на стартиращи предприятия е от решаващо значение за развитието и конкурентоспособността на територията на МИГ.

- Мярка 1.3 Подкрепа за стартиращи предприятия: Предприемаческата екосистема да осигурява условия за бързо и лесно стартиране на бизнес и удовлетвореност от реализацията на предприемачески идеи.

- Мярка 1.4 Насърчаване на ключови видове предприемачество: Насърчаване на предприемаческата дейност с потенциално голямо влияние върху икономическото и социалното развитие и устойчивостта на околната среда.

- Мярка 1.5 Подкрепа за занаятчийството, предприемачеството в селските райони и творческите индустрии, вкл. на регионално ниво: Предприемаческата екосистема да насърчава конкурентоспособността и да спомага за преодоляване на регионалните различия, като същевременно насърчава растежа и последващото развитие на МСП.

- Мярка 2.2 Подкрепа на МСП за участие в мероприятия за насърчаване на търговията: Българските МСП да повишат нивото си на интернационализация и готовността си за подготовка и започване на експортна дейност. Българските МСП да се възползват от ефективно планиране, комуникация и възможности за публична подкрепа на МСП за мероприятия за насърчаване на търговията.

- Мярка 2.4 Подкрепа за развитие на електронната търговия: Българските МСП да имат по-добър достъп до вътрешния, трансграничните и международните пазари, вкл. информация за тяхното развитие, и да използват електронната търговия като начин за достъп до нови пазари.

- Мярка 3.1 Финансови инструменти в подкрепа на конкурентоспособността на МСП: Българските МСП, стартиращи и разрастващи се предприятия да имат достъп до различни източници на финансиране с цел повишаване на тяхната конкурентоспособност.

- Мярка 3.2 Осигуряване на финансови инструменти и гаранционни схеми за инвестиционно финансиране и експортна дейност на МСП: Българските МСП, стартиращи и разрастващи се предприятия да имат достъп до различни източници на финансиране с цел повишаване на тяхната конкурентоспособност.

- Мярка 3.3 Осигуряване на финансови инструменти за микропредприятията и малките предприятия: Българските микропредприятия и малки предприятия да имат по-лесен достъп до финансиране.

- Мярка 3.4 Подкрепа за стартиращи предприятия и разрастващи се предприятия за достъп до финансиране: Българските МСП, стартиращи и разрастващи се предприятия да имат достъп до различни източници на финансиране с цел повишаване на тяхната конкурентоспособност.

- Мярка 3.5: Подкрепа за малки проекти, насърчаващи междурегионалното сътрудничество на МСП: Насърчаване на сътрудничеството между български МСП и чуждестранни МСП за разработване на проекти и развитие на бизнес партньорства.

- Мярка 4.1 Насърчаване на дигитализацията на МСП: Българските МСП да осъзнават важността и да се възползват от наличните възможности за внедряване на ИКТ и дигитални технологии с цел осъществяване на дигитална трансформация на дейността.

- Мярка 5.4 Подобряване на бизнес средата за МСП: Подобряване на регулаторната рамка за МСП чрез намаляване на административната тежест и опростяване на административните процедури.

- Мярка 5.6 Втори шанс, забавени плащания и насърчаване наследяването на бизнес: Българските МСП да разполагат с лесни за следване процедури по откриване на предприятие, прекратяване на дейността на предприятие, както и да срещат разбиране и подкрепа от обществото при предоставяне на втори шанс за предприемачите.

Насоки за развитие на неземеделски дейности

Подкрепа на трудовата географска мобилност в районите - създаването на по-добър стандарт на живот в населените места чрез предлагане на алтернативи за прекарване на свободното време и осигуряване на възможности за трудова мобилност на хората е важно условие за постигане на балансирано и устойчиво регионално развитие и намаляване на миграционния поток към големите градове и столицата на страната.

Стимулиране ролята на малките населени места в селските райони за предоставяне на услуги и създаване на работни места.

Населението от селата в селския район ще намира в тези места работни места и услуги от периодичен характер в сферата на здравеопазването, образованието, културата, а също и в търговското и битовото обслужване. Развитие на връзките „град-район“ и подобряване на достъпа до културни ценности, логистичните центрове, местата за рекреация и туризъм, производствените и бизнес зоните в районите.

Прилагане на интегриран подход в подобряване качеството на живот в селските райони - интегрираният подход за балансирано и устойчиво регионално развитие изисква в обхвата на бъдещата СМР да бъдат включени мерки и дейности за подобряване на качеството на живот в селските райони и насърчаване на диверсификацията на тяхната икономика.

Необходимо е да бъдат създадени условия за стимулиране на предприемачеството и подобряването на конкурентоспособността на местната икономика с цел преодоляване на нейната зависимост от аграрния сектор.

Включване на по-широк кръг от участници в процеса на регионално и местно развитие чрез по-пълноценно използване на възможностите, които предлага публично-частното партньорство при изпълнението на стратегиите за местно развитие.

Насърчаване изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни основни услуги и опазване на културното и природно наследство.

Изграждане на местната инфраструктура за достъп и инженерните мрежи, предлагащи основни публични услуги, обновяването и благоустрояването на селата, както и опазването и валоризирането на културното и природното наследство и ландшафта в селските райони. Това са важни условия за тяхното устойчиво развитие.

Чрез насърчаването на тези дейности ще се подпомогне социалното приобщаване и ще се противодейства на тенденциите за социален и икономически спад и обезлюдяване на тези райони, като същевременно ще се подобри качеството на живот в селските райони.

Насърчаване публично-частното партньорство за реализация на стратегии за местно развитие - местните стратегии за развитие обединяват усилията на заинтересованите страни в селските райони за ефективно използване на местния потенциал за развитие. Те служат като основа за идентифициране на проекти, които могат да се реализират по схемата на публично- частното партньорство. Приоритетните дейности са насочени към подпомагането и улесняването на изпълнението на интегрирани стратегии за местно развитие, подготвени от местни инициативни групи.

Адаптиране на системите за стимулиране, особено за малката и средната промишленост, и планиране на местоположението на обществените комунални услуги за насърчаване на широко разпространение на индустриални дейности в селските райони.

Популяризиране на индустриалното предприемачество сред хората в селските райони в различни области, чрез кооперации и други подходящи институции и организации.

Създаване и укрепване на съоръжения, сервизни центрове и институции на местно ниво за предоставяне на различни услуги, ресурси, кредит, професионално образование и обучение, информационни и маркетингови услуги.

Организиране на програми за работа в селските райони, добре интегрирани с плановете за развитие на селските райони, особено в слабите селскостопански сезони, чрез институции на местната власт и участие на хората.

Насърчаване на заетостта, разкриване на нови и запазване на вече съществуващите работни места.

Намаляване на сезонните колебания в заетостта.

Насърчаване развитието на неземеделски дейности в селските райони.

Насърчаване на инвестиционните дейности и подкрепа за развитие на технологиите в областта на „зелената икономика“, включително на енергия от ВЕИ за собствено потребление.

Инвестициите в неземеделски дейности е от съществено значение за развитието на конкурентоспособността на селските райони. Следва да продължи да се насърчава развитието на неземеделски дейности в селските райони, които водят до увеличаване на заетостта и доходите за населението на селските райони и допринасят за увеличаване достъпа и качеството на частните услуги за населението и бизнеса, което от своя страна води и до намаляване на обезлюдяването на селските райони.

Добри европейски практики за развитие на неземеделски дейности

Добрите практики могат да бъдат примерни инициативи, методи, дейности, проекти и т.н., с положително въздействащи системи и практики чрез техните дейности и резултати, и които заслужават да бъдат трансферирани и приложени в различни контексти и среди от нови потребители или институции.

Добра практика може да бъде определена като творческа и устойчива практика, тази, която осигурява ефективен отговор, основан на идеята на прякото използване на знания, и която може да бъде използвана като "въдъхновяващи насоки", имащи потенциал за повторемост и принос за политическо развитие.

Добри практики се определят като успешни инициативи, които:

- имат видим ефект и осезаемо въздействие върху подобряване качеството на живот на хората;

- са в резултат на ефективно партньорство между публичния, частния и граждански
- сектори на обществото;
- са социално, културно, икономически и екологично устойчиви.

През годините жителите от селските райони в Европа са създали редица допълнителни дейности за диверсификация на съществуващи земеделски дейности¹ към неземеделски такива. Изборът на конкретна неземеделска дейност се влияе от различни фактори, сред които:

- Големината на стопанството;
- Специализация на стопанството;
- Местоположение на стопанството;
- Индивидуални характеристики;
- Местни условия;
- Потенциални пазари

Най-характерните и развити на територията на Европа неземеделски икономически примери са свързани със следните области на дейност:

⇒ Агротуризмът:

Агротуризмът е наричан още селскостопански туризъм, който включва различни туристически дейности като настаняване (предоставяне селски квартири, нощувка със „домашна“ закуска, фермерски къмпинг, др.); кетъринг (специални вечерни ястия); различни развлекателни дейности (педагогически ферми, спорт, конна езда, учене на занаяти, посещения на ферми).

Агротуризмът позволява на земеделските производители да популяризират своите ферми и географското им положение, като могат да са свързани и с продажба на домашни продукти. Те добавят стойност на селскостопанското производство. Често в Европа стопанствата са особено адаптирани към агротуризма. Например, във Франция селският туризъм е, често, свързан с отглеждане на овце и кози в планинските райони.

Добра практика „Изграждане на хладилни съоръжения и малко съоръжение за опаковка на продукти от градинарство“:

Инвестицията се основава на търсенето на по-високо качество, по-безопасни продукти, свързани с градинарството. С него се въвежда високо качество на опаковане и хладилни системи и допринася за подобряване на хранителните стандарти за здраве и безопасност.

Инвеститорът е местен фермер, който има семеен бизнес в областта на отглеждането на зеленчукови култури и тяхната продажба. Това предприятие е инвестирало в хладилни съоръжения и малко съоръжение за опаковка на градинарски продукти в отговор на повишаване на информираността на местната общественост по отношение на въпросите на здравето и безопасността на храните. Това местно обществено съзнание е предизвикало създаването на предприятие, което се е капитализирало върху едно от предимствата на района, а именно производството на продукти с уникално качество.

Инвестицията цели създаването на модерно, иновативно съоръжение за опаковка и хладилен агрегат за градинарски продукти. Проекта има за цел предоставянето на висококачествени зеленчукови продукти, които покриват най-високите стандарти за безопасност чрез съответните схеми за качество.

Инвестицията се състои от две основни дейности: а) създаване на хладилно съоръжение за градинарски продукти; б) изграждане на малко съоръжение за опаковане на градинарски продукти. Това включва изграждането на елементите за опаковане и съхранение. Закупуването на оборудване се състои от две хладилни камери, оборудване топлоизолация, машина за опаковане, IT оборудване и професионално средство за безопасно транспортиране на стоки.

Инвестицията ще доведе до разширяване на настоящата дейност чрез опаковане и охлаждане, които са иновативни за областта. Това ще улесни предоставянето на високо качество на градинарските продукти към местните и националния пазар.

Добра практика „Дестилерията на Ламефьорден“:

Чрез проекта „Дестилерията на Ламефьорден“ е създадена енергоефективна микро компания с цел използване на отпадъците / страничните продукти от местната индустрия за производство на картофи.

Компанията използва само картофи, които не са с добро качество за продажба, които биха се използвали като фураж или компост. Те преработват тези картофи чрез ферментация в уникална, висококачествена водка и бренди. Като атракция за посетители компанията предлага и наблюдение на процеса: през целия път от отглеждането на картофите до крайния продукт в бутилката. Основателите на компанията са фермер,

водопроводчик и машинен инженер, специализиран в производството на биоетанол. Това е първата компания в Дания, която произвежда датска водка и шнапс от картофи.

Първата партида водка за търговска употреба и консумация, е произведена през есента на 2018 г. Уебсайтът е разработен със стратегическо планиране и е изработен уникален дизайн на продукта. До момента проектът е генерирал едно работно място и компанията очаква да бъдат създадени още две позиции в близко бъдеще. Проектът показва голям потенциал и е получил добра публичност в местната и националната преса.

Добра практика „Увеличаване на мащаба на сладкарница в селските райони на Румъния“:

От страст към кулинарното изкуство три жени откриват малка семейна сладкарница. Въпреки малкия си мащаб и ограничения пазар на селските райони, бизнесът става все по-успешен. Тъй като старата работилница, в която се помещава производството не отговаря на стандартите на ЕС, подкрепата от ПРСР допринася за изграждането и оборудването на нова работилница. Поддръжката на ПРСР е използвана за изграждане на сграда на две нива от 669,13 кв.м. Сградата разполага с места за сладкарство, шоурум и търговска зала. Финансирането също е използвано за закупуване и инсталиране на осветителна система, сепаратор на мазнини, мини станция за омекотяване на вода, система за пречистване на въздуха и клапан конвектор за рецикулация на въздуха, централно отопление, охладител и бойлер.

През 2015 г. оборотът на сладкарски изделия достигна един милион леи (около 250 000 евро). Оборотът на цеха е бил 828 000 леи през 2014 г. Това е с 32% повече в сравнение

с 2013 е и 127% по-високо в сравнение с първата година от дейността им през 2012 г. Сладкарницата в момента има 9 щатни служители.

Добра практика „Hageland“ онлайн“:

Предприемачите в селските райони се сблъскват с нарастваща конкуренция от интернет продажбите. Хората и особено по-младите поколения в селските райони са склонни да пазаруват онлайн все повече и повече.

Поради тези фактори предприемачите от селски райони и местните магазини, които не продават онлайн, губят клиенти. Подкрепата от ЕЗФРСР спомага за разработването на онлайн търсачка, която комбинира местни новини и информация за местния бизнес. Платформата е свързана с местен вестник и местното издание на национални вестници. Тази онлайн платформа организира кампании за награди за най-добрите местни предприемачи в интернет.

Проектът също така подкрепя онлайн академията Hageland, която осигурява обучение на местни магазини, собственици на фирми и др. за това как да използват интернет за търговски цели (социални медии, уеб магазини, интернет маркетинг, маркетинг на съдържание и др.)

Проектът спомага за укрепването на марката на региона Hageland. През периода на проекта стартират 12 нови местни уеб магазина. Всеки месец се регистрират над 1 500 посетители.

Добра практика „Иновативно използване на дърво за производство на модни артикули“:

Ева Сумила, предприемач, живеещ в селски район, решава да създаде собствена компания, произвеждаща модерни продукти, изработени от естествен дървен материал. Това ѝ позволява да създаде заетост за себе си и също така да отговори на нарастващото търсене на екологично чисти продукти.

Подкрепата от мярката Лидер дава възможност на предприемача да закупи машини и оборудване, както и да финансира услугите, необходими за създаването на уебсайта и онлайн магазина на компанията.

Създадено е едно ново предприятие и едно работно място (самостоятелна заетост). Дейността на бизнеса е фокусирана върху иновации, използващи дървесина и селскостопански продукти, които са биоразградими. Бизнесът разширява портфолиото си в дейности по туризъм, отдых и опазване на околната среда.

LM
LERYMOND

Добра практика „JOLLE Ltd.“- разработване на производствения процес на нова здравословна закуска:

Фирма разработва нова здравословна закуска без алергени и използва подкрепата на ПРСР, за да установи търговския производствен процес. Целта на този проект е да създаде нова здравословна диетична храна, разработена в лабораторията. Проектът обхваща изграждането, възстановяването и обновяването на производствената сграда в съответствие с предварително дефинираните спецификации. Освен това, проектът включва закупуване и инсталиране на производствената линия и линия за доставка. Общо 17 различни компании са включени в изпълнението на проекта.

Новият продукт е представен на пазара под марката KRIPPU. Новото поколение закуски са свежи и здравословни, което е добра алтернатива за солените тестени закуски, сладкарски изделия и традиционни продукти от брашно. Въведена е нова производствена технология в Латвия и на международните пазари. Създадени са пет нови работни места. До май 2017 г. компанията е подписала споразумения за дистрибуция с 19 различни компании.

Добра практика „Pop-up“ магазини за съживяване на центъра на града:

Иновативна концепция за съживяване на центъра на австрийския град, предлага гъвкави възможности за отдаване под наем за pop-up shops (появяващи се магазини). „Enns Tourism and City Marketing Ltd“ (Tourismus- & Stadtmarketing Enns GmbH) разработва концепция за pop-up shops в центъра на град Енс, Австрия. Целта му е да се използва

свободно място за продажба временно за няколко дни или седмици, като предоставя на новия бизнес възможност да лансира своите идеи с минимален риск, да тества местоположението и да привлече нови клиенти. Очаква се тази иновация да привлече повече нови фирми и клиенти в центъра на града.

9 pop-up shops са отдадени дългосрочно. Свободните търговски площи в центъра на града са значително по-малко. Клиентският трафик се е увеличил с 43 % по крайбрежната улица „Linzer Straße“. Броят микро-събития се е увеличил в търговския район (както от нови, така и от съществуващи собственици на фирми).

Добра практика „Подкрепа за промоция и маркетинг на местни продукти в района на "Сърцето на Словения":

Местното производство на храни от личните стопанства има голяма важност за подобряването на качеството на живот в областта. Поради появата на множество нови селища и забързания начин на живот, на преден план излиза необходимостта от по-интензивно производство на храни в личните стопанства.

На територията на общините, включени в МИГ-а, има множество по-малки ферми, продукцията им е много малка и много скъпа и съответно конкуренцията е много висока.

Проектът „Кооператив Ярина“ включва анализ на излишъците от фермите на територията на МИГ и анализ на потенциалните купувачи (детски градини, училища, болници, специализирани магазини) на местна храна в непосредствена близост. На база

на анализа на пазара е разработена стратегия, в която на мрежите от производители са представени нови канали за продажба. Чрез средствата на проекта са създадени нови възможности за производство и маркетинг на храни от личните стопанства.

Добра практика „Шоколадова мрежа „Шоколати“:

Малка група производители на шоколади в Шотландия виждат потенциал в обединяването на своите дейности за по-широко популяризиране на продуктите и насърчаване на по-голям брой посетители на селските райони. Така те решават да създадат партньорска занаятчийска мрежа.

Първоначалната цел е да се обедини група от около 20 майстори на шоколади в Шотландия, за да се създаде туристическа пътека. Първоначално инициаторите се обръщат към местна консултантска организация, за да дискутират как да подхождат към проекта. След това те разширяват обхвата, за да разработят пътека, която да включва всички шотландски предприятия чрез помощта на изданието „The Larder“ / „Шкафът за храна“, което рекламира регионални трасета за храна в Шотландия. По-широките цели на проекта са да се увеличи посещаемостта на туристите в регионите.

От първоначалната база от около 20 производители, са идентифицирани над 65 предприятия и 75 търговски обекта както в селските, така и в градските райони на островите Шотландия. В началото е изработена брошура, в която се представят детайлите

и профилите на всички фирми, и се ползва карта. След успеха на Шоколадовата карта, се създават още пътеки, свързани с храната, включително пътеката на сиренето, истинската пътека на бирата ейл, пътека на ягодата и пътеката на сладоледа Националната туристическа агенция ги включва в цялостната програма за насърчаване на хранителния туризъм за посетителите в Шотландия. Туристическата индустрия за храни и напитки в Шотландия носи около 2,5 милиона паунда на ден.

Добра практика „Ritoznojčan – повторно въвеждане на пазара на качествено вино от миналото“:

Проектът е насочен към нуждите на местните лозари и винопроизводители в община Словенска Бистрица, за да добавят стойност към работата си и да подобрят пазарната си позиция.

Лозарите и винопроизводителите в Словенска Бистрица от години работят индивидуално. Качеството на виното им не е стандартизирано и всеки от тях е твърде малък, за да постигне значителен напредък като бизнес. Те решиха да обединят усилията си и да проучат възможностите за съживяване на 200-годишната традиция на виното Ритожнойджан. 12 винопроизводители и винопроизводители се организираха в консорциум, споделяха практика и се учат от примери от други винарски региони. Те изготвиха документацията и подадоха молба за правна защита като Защитено географско указание (ЗГУ) за виното Ritoznojčan. Те определиха производствените спецификации и разработиха рекламни инструменти. Сътрудничество между 13 местни винопроизводители и винопроизводители. Защитено географско указание (ЗГУ)“ Ritoznojčan“. Ежегодно се произвеждат около 10 000 до 15 000 литра Ritoznojčan РТР.

Състоянието на местната икономика има потенциал за надграждане и развитие с неземеделски икономически дейности. На територията на МИГ има наличие на екологично чисти райони, благоприятен климат, богато биоразнообразие. Територията граничи с река Дунав и е в близост до транс европейски коридор №9.

В общините Тутракан и Сливо поле има богато наличие на разнообразни и благоприятни ресурси за развитието на туризма. Вече са осъществени инвестиционни проекти за рехабилитация на техническа инфраструктура във водния и транспортния сектор, което осигурява добри условия за привличане на инвестиции. Излазът на р. Дунав, чрез който се улесняват комуникациите на територията с Източна и Централна Европа и наличието на пристанище също създават условия за развитие на бизнеса.

На територията липсват агресивни замърсители. Районът разполага с наличие на културно-исторически забележителности в помощ на бъдещи туристически продукти, той ще е привлекателен за живеене, защото е силно екологично чист район с добро качество на въздуха, водите и почвите. Комуникацията и дигитализацията са осигурени с наличие на ширококолентова свързаност във всички населени места.

На територията се очертават следните основни възможности за развитие на неземеделски дейности:

- Насърчаване на предприемачеството и привличане на инвестиции
 - Използване на р. Дунав като транспортен, икономически, енергиен и туристически потенциал;
 - Развитие на потенциала за туризъм;
 - Развитие на потенциала за производство на енергия от ВЕИ;
 - Осигуряване на необходимия финансов ресурс от национални и европейски програми за изпълнение на проекти на територията;
 - Развитие на мерки за привличане на външни инвеститори и подкрепа на местното предприемачество;
 - Възможност за осъществяване на трансгранични проекти с близки общини от Румъния;
 - Развитие на успешно трансгранично и Дунавско сътрудничество;
 - Газифициране и подобряване на енергийната ефективност;
- Необходимо е предоставянето на определени стимули, които да засилят предприемаческия дух на територията, да окуражат създаването на нов, инвестирането в разширяване съществуващ бизнес и стабилизиране институционалната и културна среда за по- иновативен и отговарящ на нуждите на потребителите бизнес.

Неземеделските дейности са пряко заложили по Програма за развитие на селските райони и имат допълващ характер за населението в селските райони, но понякога те са и основен вид дейност в определени селски населени места.

Това обяснява тяхното възникване, чрез прилагане на стратегия на „свързана” или „несвързана” диверсификация.

Когато неземеделската дейност по някакъв начин, макар и частичен е свързана със земеделието, например сушенето на плодове, тяхното консервиране или извличане на специфични вещества от тях, то този вид нетрадиционна дейност е пример за прилагане на свързана диверсификация със земеделското производство, но когато дейността е нова, различна от всякаква земеделска и животновъдна дейност, в този случай се прилага стратегия на „несвързана диверсификация”.

Често неземеделските дейности в селските райони са породени от личен интерес, хоби или желание да бъдат оползотворени материалните ресурси, техническата база или остатъчните суровини от основната земеделска или неземеделска дейност.

По този начин възникват следните основни бизнес дейности, подходящи за територията на МИГ :

- ⇒ Развитие на услуги в областта на селския туризъм;
- ⇒ Развитие на местно занаятчийство;
- ⇒ Преработка, продажба и маркетинг на земеделски продукти, които не са били подпомогнати;

- ⇒ Развитие на социални услуги за селското население;
- ⇒ Създаване и обновяване или подобрене на работилници за поддръжка и ремонт на машини и съоръжения;
- ⇒ Производствени дейности;
- ⇒ Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (на био- горива от биомаса; на биогаз,).

Стратегията предлага относително малка по размер подкрепа, сравнена с програмите на национално ниво, затова тя по-скоро е съсредоточена в подкрепа, подпомагане на устойчивост и растеж на земеделския микро и малък бизнес и неземеделския микробизнес.

Последният към момента не е достатъчно диверсифициран, концентриран предимно в сферата търговията и с оглед постигане на дългосрочна икономическа жизнеспособност е необходимо разширяване на разнообразието на произвежданите и предлагани неземеделските продукти и услуги.

Малките и средните предприятия в преработващата промишленост – както на земеделски продукти, така и други, са се развили като мащаб и ограниченият размер на проектите по местната стратегия по-скоро не представлява интерес за тях.

Селските територии имат голям потенциал за развитие на устойчив туризъм чрез опазване и експониране на природното и културно наследство и насърчаване на приемственост по отношение на живото наследство и традициите.

В района на МИГ следва да се доразвият туристически продукти и добро туристическа инфраструктура, като се използват ресурсите на територията за развитие на културен, приключенски, природолюбителски, селски и друг тематичен туризъм.

Като цяло потенциалът не се използва напълно, поради слабото развитие на регионални туристически продукти, неразвити публично-частни партньорства, недобра туристическа инфраструктура и достъпност на част от териториите и неразвити атракции.

От ключово значение за територията на МИГ е да се стимулира иновативността в бизнес секторите.

Все още липсват предприемачи. А предприемачеството винаги се свързва с нещо ново – нов продукт, нова услуга, нова технология или нов пазар.

Стимулирането на иновационните процеси и иновационната активност на местното население е възможност за създаване на нови предприятия и развитие на предприемачеството посредством разработване и внедряване на „пробивни иновации“

МИГ следва да спомага за изграждане на предприемаческа култура и популяризиране на ползите от предприемачеството чрез дейности по информизиране и публичност, специализирани обучения и менторска подкрепа.

Формирането на предприемаческа култура и ценности на утвърждаване на предприемачеството сред целевите групи следва да се утвърди в местните разбириания като успешен модел за осигуряване на качествена заетост и доходи.

Съществуват много начини да се планира, основе и изгради един бизнес.

Предприемаческият процес обхваща усилията на предприемачите за реализиране на дадена бизнес идея въз основа на информацията относно открити и налични възможности, ресурси, умения и ограничения за постигане на поставените цели.

Стопанските субекти, които вече са установили търговската си дейност на територията на МИГ трябва да се възползват от националните мерки за икономическа подкрепа и запазване за заетостта.

Нарастващите доходи на населението на територията на МИГ следва да накара предприемачите на територията на МИГ да обърнат вниманието си към местното търсене и предлагане, в това число да повишат качеството на услугите и да разнообразят предлагането на територията на МИГ.

Нарастването на разходите за труд и работна заплата на територията на МИГ следва да насочи местния бизнес към повишаване на добавената стойност към продуктите и услугите, които той предлага.

При стартиране на нови икономически начинания на територията на МИГ през 2022-2027 г., предприемачите трябва да заложат на висока иновативност за територията, присъствие в дигиталното пространство и предоставянето на нови или значително усъвършенствани продукти и услуги (макар и при по-малко пазарно търсене).

Местният бизнес на територията на МИГ следва да се възползва от възможните за финансиране, които предлага МИГ „Тутракан-Сливо поле в “ до края на 2022 г., дори да приемат възможността да поемат по-голям бизнес риск за създаване на иновативни бизнес начинания.

Чрез развитието на неземеделски дейности се постига възможност за прилагане на различни видове стратегия на диверсификация от страна на отделните фермери.

Неземеделските дейности осигуряват допълнителни доходи за прилагащите ги на практика стопани, а в редки случаи тези доходи са и основни.

Включването на бизнес мерките, подпомогнати през МИГ подобрява разбирането на действителната ситуация за европейското финансиране на дейностите за диверсификация в селските райони.

Бизнес проектите, подпомогнати през МИГ, повишават европейското финансиране към отделните бенефициенти особено в Дунавската равнина, която е по-слабо подпомогната по основната ПРСР.

Стабилизиране на разходите за придобиване на ДМА в неземеделските дейности.

МИГ следва да обърне специално внимание на земеделските производители по отношение на диверсификация към неземеделски дейности – специфичен потенциал и специфични нужди за развитие.

На територията трябва да се положат повече усилия за насърчаване на разнообразяването към неземеделски дейности; създаването на възможности за заетост и повишаване на доходите в селския район; както и на развитието на интегриран туризъм.

Оперативните програми на ЕС предоставят възможност за получаване на безвъзмездна финансова помощ и обхващат всички икономически сегменти. Посредством тези безвъзмездни средства малките и средни предприятия могат да финансират инициативи като закупуване на дълготрайни материални и нематериални активи, разработване и внедряване на иновации, развитие на предприемачество, подобряване на управлението на капацитета, включително чрез внедряване на системи за управление, обучения, квалификация и преквалификация на персонала.

Понятието проектно финансиране на икономически дейности означава финансиране на една икономическа и правно обособена само рефинансираща се стопанска единица с ограничен жизнен цикъл. То е противоположност на класическото финансиране и се основава на общите принципи на структурното финансиране. Една от най-важните особености на проектното финансиране е, че финансовите ресурси не се акумулират на основата на класически методи за оценка на платежоспособността на инвеститора, а зависят преди всичко от ефективността на самия проект.

Малкият и среден бизнес и създаването на нови микропредприятия, които да възстановяват традиционни производства са ключово звено в икономиката на всеки от селските райони, защото те трябва да произвеждат значителна част от брутния вътрешен продукт в регионите, но и да създават заетост, която в условията на финансова криза осигурява социална и финансова стабилност на населението.

Микропредприятията на територията на МИГ трябва да се пренасочат към конкурентоспособни производства и подходящо реструктуриране за овладяване на свободни пазарни ниши в по-широк план.

Бизнесът в малките населени места на общините Тутракан и Сливо поле е необходимо да бъде подкрепян за модернизиране, повишаване на капацитета на заетите, чрез придобиване на нови професионални умения и разработване на маркетингови стратегии, с цел запазване на работните места и създаване на нови. По този начин ще се противодейства на процеса на миграция и обезлюдяване на населените места в регионите. Производството на специфични местни и хранителни продукти и напитки ще бъде подкрепяно и популяризирано, като част от местния дух и идентичност, с цел разнообразяване на местния туристически продукт и утвърждаване на неговата уникалност.

Литература

1. Програма за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г.
2. Насоки на местните участници, относно ВОМР, ЕСИФ.
3. Програма Европа 2020.
4. Ръководство на воденото от Общностите местно развитие в рамките на европейските структурни и инвестиционни фондове, версия: май 2014 г.
5. Стратегия за ВОМР на МИГ.
6. Наръчник за местните инициативни групи, Робер Лукеш, Лидер+ Обсерватория.
7. Данни на проект „265 истории за икономика“ на ИПИ.
8. Изследване на потенциала на територията за разработване на местна марка продукти и услуги – МИГ „Тутракан – Сливо поле“. доц. д-р Валентина Маринова, Мария Маринова.
9. Потенциал и възможности на развитие на селски туризъм МИГ Тутракан - Сливо поле. доц. д-р Валентина Маринова, Мария Маринова.
10. Възможности за производство и преработка на биологични продукти в България. доц. д-р В. Маринова.